

دانلود مقاله چگونگی حفظ محرمیت در معماری معاصر مسکونی ایران با توجه به معماری سنتی ایران

[جهت مشاهده دانلود مقاله چگونگی حفظ محرمیت در معماری معاصر مسکونی ایران با توجه به معماری](#)

[سنتی ایران به پایین همین صفحه مراجعه نمایید](#)

تعداد صفحات : 14 صفحه

برای دریافت اینجا کلیک کنید

فرمت WORD قابل ویرایش

چکیده

اصل محرمیت به عنوان یک اصل حاکم بر تمامی شئون زندگی، به زیبایی در معماری سنتی ایران کالبد یافته و آثار ونتایج عمیقی در سازماندهی فضایی و نحوه قرارگیری عملکردهای گوناگون داشته است. با مقایسه در فضاهای خانه سنتی و معاصر می توان به تحولی چشمگیر در حریم فضایی خانه معاصر پی برد. این تغییر و تحولات که روز به روز در حال گسترش است و ابعاد حریم را مشکل ساز ساخته است، دلیلی بر بحران هویت مسکن معاصر است که متأسفانه اخیراً گریبان گیر صنعت خانه سازی کشورمان شده است به طوری که هیچ نشانه عینی از رعایت این اصل (محرمیت) در طراحی خانه های مسکونی معاصر مشاهده نمیشود. در این مقاله پس از تعریف و روشن شدن واژه محرمیت، به بررسی عوامل و شکل گیری آن در معماری سنتی ایران پرداخته و با ارائه چند نمونه موردی از خانه های دوره قاجاریه شیراز و مقایسه آن با خانه های معاصر، به شکاف ایجاد شده در بحث محرمیت در خانه های مسکونی معاصر ایران می پردازیم و در نهایت سعی در ارائه راهکارهایی از جمله نکاتی در مورد رعایت سلسله مراتب ورودی و چگونگی تعریف مناسب فضاها جهت حفظ حریم و محرمیت خواهیم داشت که به عنوان سرآغازی برای بازآفرینی حریم در مسکن معاصر مورد استفاده قرار گیرد.

واژه های کلیدی: محرمیت، معماری سنتی، معماری معاصر مسکونی، قاجاریه، شیراز

۱

مقدمه

خانه یکی از مهم ترین فضاهای معماری است که رابطه ی مستقیم با خود انسان برقرار می نماید و مکانی است برای رسیدن به آرامش. انسان فطرتاً دارای خواست های انسانی است که او را به کمال الهی می رساند (نقل قول از دکتر مطهری) لذا خانه باید به گونه ای هماهنگ با این خواست های انسانی طراحی شود و در رساندن او به آرامش کمک کند. در این بین جامعه شناسان از حریم خصوصی به عنوان مرزی بین شخص،

دیگران و محیط یاد می کنند ، که در آن انسانها قادرند مرزهای خود محدود کرده و یا توسعه دهند (فاهی، ۱۹۹۵:۶۹۸ با این حال مرتدا : (۱۲۱ : ۲۰۳) از محرمیت به عنوان مفهومی دینی در جهت تفکیک جنسیتی و جدایی بین زندگی خصوصی و تعاملات عمومی یاد می کند .

معماری سنتی را می توان گنجینه ای سرشار از مفاهیم و رویکردهای انسانی دانست که در جهت توجه به امنیت و آسایش ساکنین خانه عمل می نموده است . (مهدوی نژاد، ۱۳۸۱ ، صص ۲۳-۳۳)

در جامعه سنتی ایران خانواده از واحدهای بنیادین جامعه، و خانه محور اصلی یکپارچگی خانواده است به همین دلیل خانه چنان طراحی می شد تا از دنیای بیرون جدا باشد و در ساخت آن بیشتر به ارزش های بنیادی خانواده توجه می شد در واقع خانه حریم مقدس است و ساکنان باید از نگاه نا محرم و هر دخالت ناخواسته ای در امان باشد (فاطمه کاتب ۱۳۸۴ ص ۱۶۱).

حفظ حریم خصوصی خانواده ، عملکرد اصلی خانه های سنتی ایران بوده. خانه های حیاط مرکزی به طور سنتی درجه های متنوعی از حریم و قلمرو را نمایش میگذارد، در حالی که در عصر حاضر ، حریم خصوصی قربانی عوامل اقتصادی و اجتماعی شده است . اولویت برای استقرار فضاهایی که حریم خصوصی را حفظ کند به تدریج کاهش یافته است. آثار و نتایج آنگونه روابط فضایی اکنون از دست رفته است. زندگی همچنان که در درون دیوارهای خانه مسکونی جریان داشت به کفایت به مساله امنیت نیز پاسخ می گفت . امروزه با حذف قسمتی از دیوار حیاط یا حذف تمامی آن در برخی واحدهای مسکونی ، از میزان امنیت و حفاظت به طور مشخصی کاسته شده است. (حائری ، ۱۳۸۸ ، ص ۵۷)

پژوهش حاضر، قصد بررسی جایگاه محرمیت در شکل گیری خانه های سنتی ایران و همچنین عدم استفاده از این ویژگی در معماری مسکونی معاصر را دارد. در این تحقیق از روش کتابخانه ای و مشاهدات اسناد مکتوب استفاده می شود و چند نمونه از خانه های سنتی و معاصر شیراز مورد تجزیه و تحلیل قرار می گیرد. پرسشهای اصلی این پژوهش عبارتند از: ۱- اصل محرمیت در معماری سنتی ایران به چه معناست؟ ۲- شکاف ایجاد شده در بحث محرمیت در معماری ما کجاست؟ ۳- چه راهکارهایی میتوان از طریق تحلیل و مقایسه اصل محرمیت در معماری سنتی جهت حفظ این اصل مهم در معماری معاصر پیدا کرد؟

۱-۱ اصل محرمیت

۱-۱- تعریف محرمیت : برای ارایه تعریفی از واژه محرمیت نخست به تعریف لغوی این واژه در فرهنگ نامه ها می پردازیم. واژه محرمیت نخست به تعریف لغوی این واژه در فرهنگ نامه ها می پردازیم . واژه محرمیت از ریشه عربی (حرم) در لغت نامه دهخدا به شکل زیر تعبیر شده است:

محرمیت مَرَّ مِیَ [(ع مص جعلی، امص) محرم بودن . محرمی . رازداری . خویشی و در معنی محرم آمده است:

محرم. مَرَّ [(ع، ص، ا) ناشایست . حرام . کسی که اذن دخول در حرم و خانه شخصی را دارد . خویشاوند . خویش . آشنا . اهل سر و آنکه در نزد وی بتوان راز را به ودیعه گذاشت . معتمد . ندیم، مقرب . خودی . یگانه . رازدار.

محرم شدن؛ رازدار شدن . معتمد کسی گشتن در حفظ اسرار.

نامحرم؛ بیگانه . ناموافق و نامعتمد.

حریم؛ پناهگاه . خانه شخص و اطراف آن که از تعرض دیگران در پناه است.

در فرهنگ فارسی دکتر محمد معین، واژه محرمیت به معنای محرم بودن تعبیر شده است و در معنای محرم نیز آمده است:

۱- ناشایست . حرام. ۲- خویشاوندی نزدیک که نکاح او روا نباشد. ۳- زن . زوجه. ۴- خویش . خویشاوند - آشنا

۶- و افاق کار. ۷- مقرّب- ندیم. با توجه به آن چه بیان گشت، می توان عنوان داشت که مراد از محرمیت در فضای معماری و شهرسازی، کالبد دادن به فضا به گونه ای است که دارای حریم از دو جنبه کالبدی و معنایی باشد. حریم داشتن در حوزه کالبد فضایی بیشتر متمرکز بر اصولی است که امنیت فضا را شکل خواهند داد و در حیطه معنایی ویژگی هایی است که حرمت و ارزش را برای فضای معماری به ارمغان آورد به گونه ای که فرد در آن به آرامش برسد. (مهدوی نژاد و مشایخی، ۱۳۸۹، صص ۶۵-۷۸)

۱-۲ محرمیت در معماری ایرانی

محرمیت در معماری ایرانی سابقه قبل از اسلام دارد و در معماری هخامنشی تخت جمشید، شوش و روزگار ساسانیان دیده می شود و اختصاص به بعد از اسلام ندارد. خانه درونگرایی ایرانی در همه جای ایران پراکنده است. ایرانیان از دوران باستان با توجه به طرز تلقی خویش از خانه و خانواده به نوعی معماری درون گرا گرایش نشان داده اند. اصولاً در شکل گیری فضاهای مختلف و به خصوص فضاهای مسکونی، مسائل اعتقادی و خاص ایرانیان تاثیرگذار بوده است (پیرنیا، ۱۳۷۱). رعایت اصل درونگرایی در ایران پس از اسلام با به وجود آمدن جهان بینی جدید و شکل گیری ارزش هایی همچون محرمیت رنگی دوباره به خود گرفت و جدا از مسائل امنیتی، اصول ارزشی تازه را به بهترین وجه بیانگر شد که اوج شکوفایی آن را می توان در تکامل ابنیه با حیاط مرکزی دانست (معماریان، ۱۳۷۳). بر اساس یافته های محققینی چون راپاپورت (۱۹۶۹)، فرهنگ، بعنوان عاملی موثر در پایداری اجتماعی، نقش مهمی را در فرآیند شکل گیری مسکن بازی می کند. در این میان جایگاه دین در شکل گیری فرهنگ ها، جایگاهی متعالی و موثر است.

محرمیت در معماری با جدا کردن فضاهای درونی از بیرونی اتفاق می افتد. این تفکیک و تملک یافتن بر فضا و یا به نوعی آرامش ایجاد شده از آن، بواسطه محرمیت ایجاد میگردد. طی نمودن فضاها و اجازه ورود به هر فضا برطبق سلسله مراتبی صورت میگردد که نوعی آرامش را به ساکنین خانه ارائه میدهد. (مهدوی نژاد، مجید منصورپور، ۱۳۸۸)

در ادامه به معرفی بعضی از عناصر که در ایجاد محرمیت در خانه های سنتی نقش موثری داشته اند می پردازیم.

۲- درونگرایی

یکی دیگر از اصولی که در شکل گیری محرمیت در ابنیه سنتی ما آشکارا تأثیر گذار بوده است مسأله درونگرایی است. شاید بتوان درونگرایی را بارزترین مشخصه رعایت سلسله مراتب دانست و یا آن را ثمره محرمیت قلمداد کرد. درونگرایی مفهومی است که به صورت یک اصل در معماری ایران وجود داشته است و با حضوری آشکار به صورتهای متنوع قابل درک و مشاهده است.

اصولاً در سازماندهی اندام های گوناگون ساختمان و به ویژه خانه های سنتی، باورهای مردم، بسیار کارساز بوده است. یکی از باورهای مردم ایران ارزش نهادن به زندگی شخصی و حرمت آن و نیز عزت نفس ایرانیان بوده که این امر به گونه ای معماری ایران را درونگرا ساخته است.

معماران ایرانی با ساماندهی اندام های ساختمان در گرداگرد یک یا چند میانسرا، ساختمان را از جهان بیرون جدا می کردند و تنها یک هشتی این دو را به هم پیوند می داد. خانه های درونگرا در اقلیم گرم و خشک، همچون بهشتی در دل کویر هستند، فضای درونگرا مانند آغوش گرم بسته است و از هر سو رو به درون دارد. (محمدکریم پیرنیا، ۱۳۸۷)

تصویر شماره ۱: درونگرایی خانه های قدیمی شیراز، منبع: نگارندگان

معمار خانه سنتی محرمیت را با خلق فضای جدید و براساس ایجاد حرمت برای ساکنین و واردین، ایجاد می نماید. او ویژگی تفکیک بیرونی و اندرونی و همچنین انحراف دید در ورودی را برای ایجاد مفهوم و محرمیت برمی گزیند و خلق می کند.

بر این اساس خانه سنتی به دو بخش مجزا تقسیم می شود. بخشی که به پایین نشان داده می شود یا به تعبیر دیگر برنامه حرمان آشکار می کند، که این بخش را در حیاط بیرونی یا بخش بیرونی خانه قرار داده است. ولی بخشی دیگر که از منظر درونی دیده می شود و فقط بر نزدیکی آشکار می گردد که به درون خانه دعوت می شوند، یا به تعبیر دیگر بر محارم آشکار می گردد، در حیاط اندرونی یا بخش اندرونی خانه قرار می دهد.

تحقق مفهوم بیرونی و اندرونی، که با آداب زندگی یک خانواده ایرانی هماهنگی دارد، پاسخی معمارانه به خواست فطری ساکنان، که همانا محفوظ ماندن از دید نامحرمان می باشد، است و در عین حریم داشتن، حرمت و احترام میهمانان باقی می ماند و بدین صورت با حفظ حریم اهل خانه، زندگی خانوادگی به هنگام میهمانی ها مختل نمی گردد و باعث افزایش آرامش روانی می شود.

۳- اصل سلسله مراتب

باید عنوان داشت اصل سلسله مراتب به عنوان یکی از اصول اساسی حاکم بر هستی بیشترین تأثیرات را در شکل گیری محرمیت در کالبد معماری و شهرسازی سنتی ایران دارا می باشد. در شکل گیری یک بنای معماری نیز اصل سلسله مراتب است که سبب شکل دهی به قلمروهای فضایی با کارکردهای متفاوت می گردد و حریم بندیهای فضایی را شکل می دهد. اینجاست که نقش پررنگ سلسله مراتب در حریم بندی و ایجاد فضای رابط میان دو قلمرو پررنگ تر می گردد. کاربرد اصل سلسله مراتب در معماری سنتی ما، در حوزه های مختلف در معماری همانند سلسله مراتب فضایی و در شهرسازی همانند سلسله مراتب عملکردی عبوری محله ای و منطقه ای سبب شکل گیری چنان ساختارهای کالبدی فضایی گشته است که مهم ترین ثمره آن محرمیت و شکل گیری حریم های فضایی و تفکیک قلمروهای متفاوت با وجود پیوستگی فضایی است (محمد کاظم سیفیان، ۱۳۸۶)

۴

۳-۱ سلسله مراتب فضاهای ورودی

از کارکردهای فضاهای ورودی اتصال فضاهای درونی مجموعه با فضاهای بیرون است. کلیه فعالیتها از جمله تغییر مسیر، توقف، انتظار، ورود، تقسیم و تعیین جهت مسیر، حرکت و ورود به فضای داخلی نیز هر کدام اجزاء متناسب با خصوصیات خود براساس سلسله مراتب در جهت حفظ محرمیت باعث شده است که بین اجزاء یا جزء فضاها نیز این اصول رعایت شود تا کارکرد فضاهای ورودی به بهترین شکل ممکن صورت پذیرد. قرارگیری سلسله مراتب وار جلو خان و پیش ورودی، ورودی، هشتی، دالان و راهرو و حیاط و سپس سایر فضاهای عملکردی در پیوند با حیاط، الگویی کم و بیش مشابه در تمامی ابنیه سنتی می باشد.

برای ورود به خانه باید از سه قسمت گذر کرد و هر یک از این سه فضا هم تجربه فیزیکی و هم دلالتی معنوی در فرآیند ورود به خانه به شمار می آید. کسی که از بیرون وارد خانه شود، خودبه خود این فضاها روتجربه می کند و سپس پا به قسمت های خصوصی می گذارد. این قسمت ها به ترتیب عبارتند از فضای معمولا هشتی ضلعی که هشتی نامیده می شود، دالانی باریک و محوطه ی داخلی که حیاط است. فلسفه ی وجودی این فرآیندها حفظ کامل حریم خصوصی، یعنی قسمت داخلی خانه است تا در معرض دید دنیای خارج قرار نگیرد. (فاطمه کاتب، ۱۳۸۴، ص ۱۶۱)

-۳-۱-۱ ورودی و سردر

ورودی خانه معماری خاص خود را برای تامین اهداف و حفظ سنت های آن، خانه به خدمت می گیرد. فضای ورودی خود بخشی از توالی فضای های به هم پیوسته و مرتبط کل خانه است. هنگام ورود به ساختمان در جلوی خانه هم مانعی برای ورود به خانه دانسته می شوند و هم محلی هستند برای خوش آمد گویی به مهمانان نیمه آشنا این فضا برای تازه واردان به مشابهی ورودی انتظار به کار می رود که ساکنان خانه، برخی تعارفات معمول را در آنجا انجام می دهند و عابران نیز گاهی برای رفع خستگی و استفاده از سایه آن توقفی کوتاه دارند. ورودی همچنان پلی است میان حریم خانه، خیابان و محله. (فاطمه کاتب، ۱۳۸۴، ص ۱۶۵)

اغلب خانه ها به خصوص خانه های مجلل دارای سردر یا درگاه بودند معمولا دیوارهای بیرونی کاه گلی و فقط سردر مجلل ساخته می شده است. (محمدکریم پیرنیا، ۱۳۷۲)

در بیشتر خانه های سنتی درهای ورودی دو لنگه و چوبی هستند و هر لنگه کوبه ای نیز دارد. زن ها حلقه ی لنگه ی چپی را که تن صدای ریزی داشته به صدا در می آورند و مردها کوبه ی لنگه ی راستی را که به شکل چکش بود و تن صدای بمی داشت. (فاطمه کاتب، ۱۳۸۴، ص ۱۷۰)

تصویر شماره ۲: تفکیک جنسیتی در نوع کوبه های در های ورودی خانه های سنتی ایران منبع: نگارندگان

۵

-۳-۱-۲ هشتی

بعد از عبور از سردر، در بدو ورود به خانه، پا در فضایی با امکان مکث میگذاریم. فضای ورودی که در مقایسه با فضای معبر، کم نورتر و خنک تر است. حالتی خوش آمدگو و آرامش بخش دارد و در صورت نیاز امکان اقامت و گفت و گوی دوسه نفره نیز در آن فراهم است. معمولا به شکل مربع، مستطیل یا هشت گوش است و نسبت به درگاه ارتفاع متفاوت میگیرد.

هشتی اولین فضایی از خانه های ایرانی است که بدان وارد می شویم، خستگی و بارمان را زمین میگذاریم و استراحت میکنیم تا معلوم شود به کدام فضا برویم. فضای هشتی الگوی رفت و آمد به درون خانه را تنظیم میکند.

درون هشتی یک یا چند در، یک یا چند راه وجود دارد، یکراه به بالاخانه می رود. این راه برای کسانی است که قرار نیست به درون خانه و حیاط ها داخل شوند. یک راه هم از طریق دالان به حیاط میرسد. (حائری، ۱۳۸۸، ص ۱۳۱)

-۳-۱-۳ دالان

دالان ساده ترین جزء فضای ورودی است که تامین ارتباط و دسترسی بین دو مکان، مهمترین کارکرد اصلی آن به شمار می آید. به این ترتیب مسئله محرمیت توسط دالانی که در امتدادی غیر مستقیم به حیاط منتهی می شد حل می کرده اند. دالان از لحاظ کالبدی فضای، باریک و کم عرض است. البته عرض دالان ها متناسب با کارکرد بنا و عده استفاده کنندگان از آنها تعیین می شده است. عرض دالانهای مساجد و مدارس بزرگ به طور متوسط بین ۳/۵ و ۲ متر و عرض دالان خانه های کوچک به طور متوسط حدود یک متر است. (مهدوی نژاد، مجید منصورپور، ۱۳۸۸)

خانه زینت الملک (شیراز)

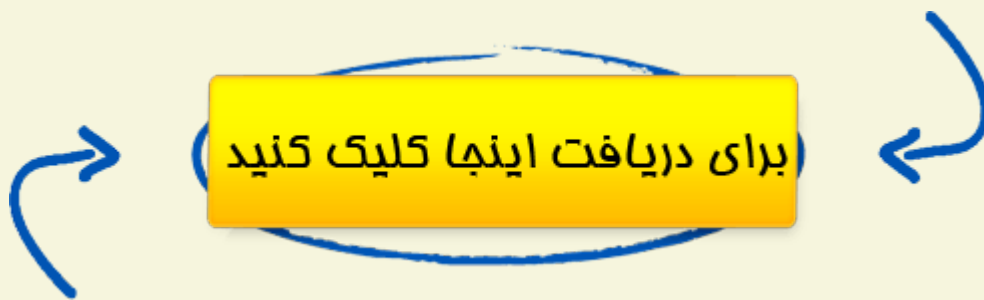
خانه تکمیلی فرد (شیراز)

تصویر شماره ۳: دیاگرام نحوه ورود به خانه ایرانی تصویر شماره ۴: سلسله مراتب ورود به خانه
(منبع: حائری مازندرانی، ص ۱۳۹) ایرانی (منبع: نگارندگان)

۶

تصویر شماره: ۵ سلسله مراتب مجموعه ورودی در خانه های سنتی ایران (نیری فلاح و همکاران، ۲۰۱۳)

۴-دیگرفضاهاى ایجاد کننده محرمیت در خانه ایرانی

مقالات مرتبط

- [دانلود مقاله عناصر هویت ساز در معماری سنتی خانه های ایرانی \(\(نمونه موردی خانه لطفعلیان ملایر\)\)](#)
- [دانلود مقاله بررسی فنی پارامترهای موثر در جداسازی امولسیون آب نمک از نفت](#)
- [دانلود مقاله طراحی موزه نفت اهواز بر مبنای مفاهیم نظری و عملکردی](#)

از این سایت ها نیز دیدن نمایید

- [ترنس لاین ، مرجع مقالات تخصصی فارسی ایران](#)
- [گت پیپر ، منبع مقالات انگلیسی و فارسی](#)
- [دانش رسان ، بیش از 1.5 میلیون مقاله فارسی](#)